

SvD söndag 25 oktober 2009

BÖCKER 21

Ingen gör kostymdramer bättre än engelsmännen

Tycka vad man vill om kostymdramer, men ingen gör dem bättre än engelsmännen.

SVT:s nya inköp i den vägen, "Lark Rise to Candleford", är löst baserad på den för svenska läsare i princip okända trilogin med samma namn.

I de tre självbiografiskt basera-

de böckerna berättar författaren Flora Thompson om det engelska landsbygdsliv som i slutet av 1800-talet sakta men säkert fick ge plats åt den analkande moderniteten.

Det gamla livet, med sina sånger, lekar, traditioner och levnadssätt skildras ömsint

och mer än en aning långtansfullt. Kanske ligger en del av förklaringen till böckernas popularitet att de alla utkom under tiden för andra världskriget, då den skildrade tiden mer än någonsin måste ha framstått som ett förlopat paradys i engelska läsares ögon.

PAULINA HELGESON

Dorcas och Laura (Julia Sawalha, Olivia Hallinan) i Lark Rise to Candleford.

Mailer hyllades

En stor del av USA:s litterära elit hyllade Norman Mailer vid en galamiddag i New York. Anledningen var att samla in pengar till nybildade Norman Mailer Writers Colony. Det är författarens hem i Provincetown som omvandlats till tillflyktsort för skribenter.

SVD

Tänkte Hitler anfalla Sverige eller inte? Den allt överskuggande frågan tvingades överste Curt Juhlin-Dannfelt ägna sig åt som svensk militärattaché vid besikningen i Berlin.

FOTO: SCANPIX

Hitlers närhet

Om de rustningar och trupperingar som kunde ge en antydning till svar, sände han nyktra rapporter hem.

Liksom många andra militärattachéer inbjuds han att medfölja på regimens propagandaresor till Paris, östfronten och Krim, alla avsedda att intrumfa de tyska vapnens överlägsenhet. De närbilder han då förmedlar av krigets förödelse tar ibland udden av alla militärstrategiska bedömningar. Anmärkningsvärt nog yttar han sällan ett ord om judeförföljelse, fastän han måste ha känt till dem.

Thorsell förklarar tystnaden med att han förmodligen inte ansåg detta höra till militärattachéens bord. För övrigt var det säkrast att ingenting veta och att inte väsnas om det lilla man visste, om man ville bibehålla fortsatta arbetsrelationer med regimen. Tidats anade Juhlin-Dannfelt, att Gestapo via någon läcka läste hans rapporter hem och höll ögonen på honom. Inte minst hans sagesmän och källor

utsattes därmed för direkt livsfara. Möjligen, men saken är svårutredd, fanns läckan inte i Berlin utan hos någon nazitrogen person hemma i Stockholm.

Genom sin skicklighet att knyta kontakter och skaffa sig hemliga källor, tycks Juhlin-Dannfelt i förväg ha känt till von Stauffenbergs attentatsplaner mot Hitler men utan att yppa dem. När attentatet 1944 misslyckades, ökade förstås inte hans personliga säkerhet i Berlin. Likväl uttömdes han länge, också under de allierades allt intensivare bombanfall.

Först 1945 återvände han till Stockholm och ett byråkrattjobb i försvarsstaben. När Östen Undén i sina vitböcker svårtat ner honom, togs han i försvar av både Herbert Tingsten och sin överordnade CA Ehrensvärd. Delvis av ekonomiska skäl valde han att återuppta arbetet som försvarsattaché, först i Bern och sedan i Stalins Moskva.

Som flertalet västdiplomater

satt han i Moskva effektivt isolerad och omgiven av avlyssningsapparater men hann ändå avge många klarsynta rapporter hem till sina uppdragsgivare.

Boken är ibland tröttnande i sin detaljrikedom. Men onekligen ger Thorsell en nyanserad bild av en man, som med sina fel och brister tycks ha gjort vårt land betydande tjänster. Till skillnad från sin chef, Berlinministern Arvid Richert hamnade Juhlin-Dannfelt sällan i rollen som syndabock för den svenska eftergiftspolitik. Men nog drabbades även han ibland av efterklokhetens besserwisseri och behov av att peka finger.

Thorsell gör klart, att Juhlin-Dannfelt var en skicklig yrkesman, fundamentalt hederlig och mycket modig. Att han företrädde en svensk utrikespolitik som var allt annat än modig, är sedan en sak för sig.

THURE STENSTRÖM

litteratur@svd.se

När skuld och ansvar blir brickor i ett spel

SAKPROSA

Henrik Arnstad

Skyldig till skuld.
En europeisk resa i
Nazitysklands skugga
199 S. NORSTEDTS

SKYLDIG
TILL
SKULD
EN
EUROPEISK
RESA I NAZI-
TYSKLANDS
SKUGGA
HENRIK
ARNSTAD

Att Tyskland som nation tagit på sig hela skulden för andra världskriget och Förintelsen är lika självklart för tyskarna själva som för omvärlden. Visserligen har den tyska debatten ofta varit både hårdför och infekterad, men ingen kan hävda att Tyskland de senaste decennierna inte tagit skuld- och ansvarsfrågan på djupaste allvar. Men en konsekvens av denna tyskarnas totala skuld är att andra nationer med ett digert krigsbrottsregister haft desto större problem med att hantera sin historia bortom myterna och lögnerna.

Om några av dessa andra länder, som har "mycket långt till den läkningsprocess som fortfarande pågår i i Tyskland", handlar Henrik Arnstads nya bok "Skyldig till skuld", som delvis tangerar temat för hans uppmärksammade biografi om Sveriges utrikesminister under andra världskriget, "Spelaren Christian Günther".

I fyra huvudkapitel tecknar Arnstad en bild av händelser och fenomen som förvisso inte är okända, men som av olika anledningar ännu inte riktigt tagit plats i det allmänna medvetandet. Det handlar inledningsvis om det Finland som i kampen mot ryssen gjorde gemensam sak med Hitler, om nationalhjälten och generalen Gustaf Mannerheims direkta ansvar för koncentrationslägren i Östskarelen och om mytbliderna av Den ärorika soldaten.

Även kapitlet om Italien och Österrike handlar om än idag omhuldade nationella myter, som den om den godhjärtade och i grunden glada och ofarliga italienska soldaten och bilden av

Italien som ett offer för nazismens ondska. Det selektiva minnet, menar Arnstad, har här lyckats trola bort såväl italienarnas brutala ockupation av Grekland som den egna fascistiska krigföringen. Liknande tankegångar ligger bakom Österrikes populära myt om att vara "Hitlers första offer", medan entusiasmen för det nazityska projektet och antisemitismen i själva verket inte gick att ta miste på.

Med hänsyn till Arnstads kärnfulla och källhänvisande men litet väl översiktliga redogörelser, kunde han gott undvara det avsnitt som behandlar Tyskland, och istället utöka boken med kapitel om i sammanhanget mer outreda självuppgörelser i problematiska länder som Ungern, Rumänien, Kroatien och baltstaterna. Inte för att den tyska skulden inte är viktig och central, utan för att ämnet, åtminstone inom ramen för den här typen av överskådliga studier, redan är så väldokumenterat och till sin natur något delvis annorlunda än det som präglar bokens övriga nationer.

Arnstad har icke desto mindre skrivit en angelägen bok om myter, lögnar och politik, och om hur svåra begrepp som skuld och ansvar lätt blir brickor i det cyniska spelet om den rätta historietekniken. Slutkapitlet allmänna resonemang om moralismens och moralens mer filosofiska aspekter, och hur dessa begrepp borde tillskrivas en större betydelse inom historievvetenskaperna, ger relief åt de anförda exemplen. Med sådana verktyg vore det kanske lättare att förklara varför man i Berlin bygger "sorgesamma monument över landets förbrytelser" medan man i Rom ännu kan hysa ogenerade fascister i maktens korridorer.

MARTIN LAGERHOLM

litteratur@svd.se

Henrik Arnstad, född 1967, är journalist och författare.

FOTO: KABIN LENDROP

